

4Cyourway: Gemeenschappelijke taal om doorstroming te bevorderen

‘We maken een woordenboek, geen gedicht’

De competenties die vorig jaar in het Ruggengraat-project van de Groene Kennis Coöperatie werden beschreven, zijn nu ook benoemd. 4Cyourway is de taal die alle onderwijslagen moeten gaan spreken, zodat een leerling weet waar hij staat in het groene onderwijs. Voor docenten en leerlingen wordt het leren werken met de taal nog een aardige klus. Op 16 december 2008 organiseerde het Stimuleringsprogramma Het Groene Leertraject samen met de GKC-projectgroep Ruggengraat in hotel de Wageningse Berg een bijeenkomst om de taal toe te lichten.

“We hebben dit referentiesysteem niet achter een bureau ontwikkeld”, vertelt Frank de Jong, lector bij Stoas Hogeschool en CAH en voorzitter van het Ruggengraat-project. ‘De taal is ontworpen op basis van empirisch onderzoek. Toen deze klaar was, hebben we hem getest op studenten. We lieten ze een presentatie geven van een kwartier waarna we vervolgens met behulp van 4Cyourway in 15 minuten hun competenties beschreven. Dat bleken we aardig nauwkeurig te doen. De reactie van de leerlingen was: jullie weten minstens net zo goed wat mijn sterke en zwakke punten zijn als mijn docenten!’

De ruim 150 aanwezigen, afkomstig uit de (groene) onderwijskolom en van kennisinstellingen, luisterden tijdens de conferentie ‘Competenties waarderen en perspectieven om door te leren’ aandachtig. De middag is bedoeld om het praktisch gebruik van 4Cyourway uit te leggen. De Jong: “Dit systeem moedigt aan om door te studeren. Vaak denkt een leerling of zijn docent dat doorleren voor hem geen optie is. Maar als je vervolgens een competentieprofiel maakt,

blijkt dat de competenties om door te studeren wel degelijk aanwezig zijn. Ze werden alleen niet herkend.”

Spraakverwarring

Het is een van de belangrijkste redenen voor het ontwikkelen van 4Cyourway: de doorstroming binnen het onderwijs is nog steeds niet optimaal. Het ideaal is dat leerlingen en studenten probleemloos kunnen in-, door- en uitstromen. Maar in de praktijk valt dat nog tegen. Slechts 53 procent van de mbo'ers gaat volgens De Jong verder. Dat percentage kan volgens hem omhoog.

“Een neveneffect van de gelijktijdige cgo-ontwikkeling is dat iedereen met eigen formuleringen komt, met beoordelingen en competentieniveaus. Er ontstaat zo een Babylonische spraakverwarring”, betoogde De Jong vorig jaar bij de presentatie van de eerste resultaten van het Ruggengraat-project (VGO 12, 11 juli 2007). “Daardoor is voor leerling, studie-adviseur en werkgever niet duidelijk waar de leerling staat, wat deze in huis heeft en wat een aansluiting zou kunnen zijn.”

Andere motieven voor de ontwikkeling van één taal voor groei, ontwikkeling en competenties zijn gebaseerd op politieke streefdoelen: minder dropouts, meer startkwalificaties, meer volwassen deelnemers en een hoger onderwijsniveau van de beroepsbevolking.

Doorstroming

Om dit alles te bereiken werden in 2007 door de projectgroep Ruggengraat van de Groene Kennis Coöperatie competentiewaarderingen en -omschrijvingen geformuleerd die door de hele groene onderwijskolom konden worden gebruikt.

‘Eenduidige taal voor competentiegericht leren’

Ook door EVC, het gaat hier immers om competenties die voor werknemers die leren buiten de school om ook gelden. De beschrijvingen zijn toegepast op 25 zogeheten SHL-competenties van het mbo. Dit zijn competenties als beslissen,

samenwerken en overleggen die oorspronkelijk in het bedrijfsleven voor assessment en personeelbeoordeling worden gebruikt, maar ook goed toe te passen zijn binnen het mbo.

Het groene vmbo zocht aansluiting bij de mbo-competentieset. En ook de Dublin-descriptoren van hbo en de Bologna-beschrijvingen van het universitaire onderwijs bleken goed aan te sluiten, aldus de projectgroep waaraan vmbo, mbo, hbo, Aequor, VGB/CPS en WUR deelnemen.

Vervolgens zijn de 25 competenties beschreven voor de verschillende onderwijslagen. 4Cyourway onderscheidt elf leerwegen, van vmbo-bb via mbo-3 en -4, hbo-associate degree en hbo-bachelor tot wo. In totaal zijn er zo'n 275 beschrijvingen. Bij de formuleringen is gekeken naar de verantwoordelijkheid die iemand op een bepaald functieniveau krijgt, naar de complexiteit van beroepstaken en naar transfer. Kan iemand het geleerde ook toepassen in een andere situatie?

“De bedoeling is dat er nu een doorlopende leerlijn wordt opgebouwd uit aaneensluitende, transparante en door iedereen te begrijpen schakels”, aldus de Jong in 2007. “Het moet leiden tot een juistere waardering van competentieniveaus, beter onderling begrip en samenwerking en een gemakkelijker doorstroming. Leerlingen moeten niet opnieuw dingen leren die ze allang kennen.”

Context

4Cyourway spoort onderwijsdeelnemers aan hun competenties te bekijken in een taal die vergelijking tussen onderwijslagen mogelijk maakt. Maar volgens De Jong is de taal niet bedoeld om leerlingen te beoordelen. “Het gaat erom talenten en competenties te waarderen. Wat heeft iemand in huis? Op welk niveau sta je nu? Waar kun je groei zien in de ontwikkeling van competenties? Zijn er mogelijkheden om verder te leren? In dit verband is de context de essentiële groei-indicator.”



De ruim 150 aanwezigen, afkomstig uit de (groene) onderwijskolom en van kennisinstellingen, luisteren tijdens de conferentie ‘Competenties waarderen en perspectieven om door te leren’ aandachtig.



Deelnemers aan de workshop ‘Perspectief: ontwerp digitaal instrument op basis van 4Cyourway beoordelen’ een eerste versie.

Ook Judith Gulikers, onderzoeker leerstoelgroep ECS van de WUR, benadrukt tijdens de conferentie in Wageningen het belang van context voor het meten van groei van competenties. “De taal van 4Cyourway kan bijdragen aan een formatieve beoordeling. Waar staat de leerling en hoe kan deze verder groeien? Maar een begrip als ‘samenwerking’ betekent voor een boer iets anders dan voor een arts. Het begrip krijgt beteke-

nis binnen de context. Een hulpmiddel bij het beschrijven van competenties in verschillende contexten zijn rubrics: beschrijvingen van een aantal concreet te observeren gedragsniveaus op een beoordelingscriterium. Als je die gebruikt vanaf het begin tot het eind van de opleiding, door de leerlijn heen en voor zowel formatief als summatief beoordelen, kun je de groei van een leerling laten zien.”



Aan het eind van de dag praat Frank de Jong met panelleden Erik Kaemink (Kenniscentrum EVC), Rein van der Wal, directeur Onderwijs & Kwaliteit Prinsentuin College, Klaas Jellema (manager Innovatie AOC Oost) Judith Gulikers (onderzoeker Leerstoelgroep ECS-WUR) en Peter den Boer (onderzoeker IVA Beleidsonderzoek en Advies) over de uitdagingen voor instellingen voor wat betreft doorlopende leerlijnen en competenties en de rol van 4Cyourway hierbij

Maar de context is begrensd en afhankelijk van de situatie, reageert iemand uit de zaal. Moet je dan ineens een andere rubric gebruiken? En wat doe je als de baas niet tolereert dat de leerling initiatief toont? “Een andere context betekent dat je bent gegroeid in de ruggengraat”, is het antwoord van Gulikers. “En je moet altijd op zoek naar een situatie waarin de leerling zijn competenties kan laten zien. Kan dat niet, dan is het de verantwoordelijkheid van de school – en dat geldt zeker voor vmbo en mbo – een andere situatie te vinden.”

Diagnose

Hoe zie je ontwikkeling weerspiegeld in concreet gedrag van leerlingen? En als je het ziet, hoe beoordeel je het dan? Hoe ontwerp je een onderwijsprogramma dat de leerling in staat stelt om zijn competenties te ontwikkelen en hoe begeleid je de leerling daarbij?

Het waren de vragen die de pilotscholen voor het Groene Leertraject aan sprekers uit de praktijk van het bedrijfsleven, het mbo en andere sectoren van het vmbo 's ochtends konden stellen.

Dezelfde vraag komt 's middag weer terug, bij één van de negen workshops tijdens de middagconferentie die heet ‘Competenties waarderen en perspectieven om door te leren’. Het filmfragment dat getoond wordt tijdens ‘Competenties in gedrag beschreven op BB- en KB-niveau’ blijken de deelnemers aan deze workshop goed te kunnen duiden: het ging hier om samenwerken.

“Ons uitgangspunt is waarneembaar gedrag beschrijven en dat te vertalen naar de eigen situatie”, licht Jaap Harreman van De Groene Werkplek het filmpje toe. De Groene Werkplek is een projectgroep van zes vmbo-scholen die onder leiding van CPS samen werken aan de invoering van competentieleren. “Vervolgens gaan we in gesprek met leerlingen. Daarbij praten we over kwaliteit, over functioneren en niet over gedrag. Dat valt beter bij de leerling. Door verschillende gesprekken door het jaar heen te hebben, heb je meetmomenten en kun je ontwikkeling in kaart brengen. In zo'n gesprek maken we afspraken en dan komen de competenties ter sprake. Die moet je concreet vertalen, zodat de leerling ze begrijpt.”

Op de vraag van een deelnemer hoe je in een gesprek van een kwartier 25 competenties kunt bespreken, antwoordt Harreman: “Dat kan niet. Maar je kunt wel een cluster van competenties gebruiken voor het meten van één competentie. Voor het concretiseren en het clusteren kun je de rubrics gebruiken. Die moeten dan bij zowel leerling als docent bekend zijn.” Deze rubrics worden nu door de scholen gemaakt. Roos Scharthen van het Ontwikkelcentrum erkent dat dit veel werk is, maar beschouwt het ook als een goed te klaren klus. In de workshop ‘Perspectief bieden: ontwerp voor een digitaal instrument op basis van 4Cyourway’ die ze leidt, wordt gepraat over de functionaliteiten die ontwikkeld moeten worden om de competenties te kunnen meten en waarderen en een ontwikkelperspectief te kunnen bieden. Er is een spanningsveld tussen het meten (=waarderen) en de inhoud (=beoordelen). Scholten: “Je vraagt in het gesprek aan wat de leerling doet om gedrag te meten. Maar er moet ook bewijsvoering zijn en dan loop je het gevaar te beoordelen. Terwijl 4Cyourway is bedoeld om een diagnose te stellen. Het is in de eerste plaats een zelfbeoordelingsinstrument. Je kunt in het systeem natuurlijk wel de mogelijkheid inbouwen om bewijsstukken te verzamelen.”

Feedback

4Cyourway is volgens Scharthen een leerproces voor zowel docent als leerling. Veel vragen zijn nog onbeantwoord. Zo is het van belang dat leerlingen de competenties herkennen. Sterker nog,

‘De bedoeling is dat er nu een doorlopende leerlijn wordt opgebouwd uit aaneensluitende, transparante en door iedereen te begrijpen schakels’

ze moeten zichzelf beoordelen volgens dezelfde beoordelingscriteria als de docent dat doet. Een deelnemer aan de middag twijfelt aan die doelstelling. “Het wordt zo talig allemaal. De ge-

dachte achter dit systeem is dat een vmbo-leerling een realistisch en zelfreflectief zelfbeeld kan creëren.” Ook andere toehoorders hebben vragen tijdens de paneldiscussie waarmee de dag wordt afgesloten. Het feit dat de beroepspraktijk aan de basis ligt van 4Cyourway, kan lastig zijn voor vmbo’ers, voor wie persoonlijke ontwikkeling en identiteitsvorming voorop staan, zegt een deelnemer. Een ander vindt dat 4Cyourway een te hoog niveau heeft voor het vmbo.

Maar volgens Judith Gulikers kun je ook in vmbo-situaties verband leggen met de beroepspraktijk. “Ook deze leerlingen moeten leren omgaan met maatschappelijke situaties.”

Ze erkent dat de taal van 4C niet direct toepasbaar is binnen het onderwijs. De taal is nu nog te moeilijk en niet concreet genoeg en competenties moeten

betekenis krijgen in de context van opleiding. “Leerlingen en docenten moeten de criteria en groeiniveaus leren begrijpen. Leerlingen moeten bovendien leren zichzelf en elkaar te beoordelen. Docenten moeten zichzelf meer als coach zien en meer vrijheid en feedback geven.”

En panellid Rein van der Wal, directeur onderwijs & kwaliteit Prinsentuin College, concludeert dat 4C een toepassing moet worden in de uitvoering van het onderwijs. Dat betekent volgens hem begeleiden, monitoring, waarderen en competentieontwikkeling. “We moeten het niet instrumenteel gaan invullen, maar een modus vinden waarin het er echt toe doet binnen de onderwijsbegeleiding.”

Er is voor scholen nog veel werk te doen. Belangrijke vragen in dit proces zijn: waar liggen de uitdagingen op de instel-

lingen waar het gaat om doorlopende leerlijnen en begeleiden van groei in competenties? Welke bijdrage kan het gebruik van de 4Cyourway taal daaraan leveren, welk probleem zou het kunnen oplossen en welke kansen kunnen benut worden? Welke toepassingen zouden daarvoor ontwikkeld moeten worden? En hoe willen instellingen daarbij betrokken willen zijn?

Frank de Jong: “Wij bieden een woordenboek, maar maken geen gedicht. Bovendien een taal is altijd in beweging, 4Cyourway is geen statisch geheel. Deze taal is in ontwikkeling en de Rugengraat-projectgroep verwacht feedback waardoor we dit prototype kunnen uitwerken en verbeteren.” Wat hem betreft nemen de scholen het voortouw bij het vertalen van 4Cyourway naar de concrete beroepspraktijk, zoals nu al bij het project De Groene Werkplek gebeurt. □